

Chronicle

Academician Sofija Kanopkaitė: A Centenary of Her Birth (3 March 1926–16 March 2024)

The 3 March 2026 marks a centenary of the birth of Sofija Kanopkaitė, a distinguished Lithuanian biochemist, Doctor of Biomedical Sciences, professor, and a member of the Lithuanian Academy of Sciences.

This article outlines the key stages of the life and career of academic Sofija Kanopkaitė, including her work at institutes of the Lithuanian Academy of Sciences, her leadership of research projects and their most significant findings, her contributions to Lithuanian science, and her public and organisational activities.

Sofija Kanopkaitė was born on 3 March 1926, in the village of Alionys, Šešuolėliai parish, Širvintos district, to Bronislava Kučinskaitė (1902–1996) and Jonas Kanopka (1891–1946). Her parents were also from Alionys.

In 1933, Kanopkaitė started primary school in the village of Alionys and completed four grades in 1936. She enjoyed learning very much, but due to various constraints, she did not continue her education after primary school and spent the next five years doing farm work. In 1941, she completed the fifth grade in Pabaiskas, and in 1942–1943,

she completed the second grade at the Širvintos progymnasium. In 1943, Kanopkaitė finished her first year at the Ukmergė Teachers' Seminary and, when an opportunity arose, from 1944 to 1947 she continued her school education at the Salomėja Nėris Gymnasium in Vilnius. She took interest in chemistry while still at the gymnasium.

Her cousin Eduardas Kanopka, who taught pharmacy students at Vilnius University, played a decisive role in her choice of major when he suggested that she should take up chemistry. While she was still in the gymnasium, she lived in her cousin's flat and spent much time with him. From 1947 to 1952, Kanopkaitė studied at the Faculty of Chemistry of Vilnius University. Those were very difficult years: postwar fights and hardship meant that not all who enrolled were able to complete their studies. She graduated from the Faculty of Chemistry in organic chemistry. While still a student at the university (in 1951), Sofija Kanopkaitė began working as a laboratory technician, and after graduating, she was assigned to the Organic Chemistry Laboratory at the Faculty of Chemistry of Vilnius University, headed by Associate Professor Leonas Jasinskis.

From 1952 to 1956, Kanopkaitė was a graduate student at the Institute of Biology of the Lithuanian Academy of Sciences. When the Institute of Biology received a place in the doctoral studies in Moscow, the hardworking and talented doctoral candidate was offered a place in this programme. In 1953, she passed entrance exams for the postgraduate programme at the Aleksey Bakh Biochemistry Institute of the Academy of Sciences of the USSR. Since only the basics of biochemistry were taught in Lithuania, Kanopkaitė had to do a lot of independent study in Moscow. Under the supervision of Academician Vladimir Engelgardt, she prepared her dissertation of Candidate of Biological Sciences (equivalent to PhD) 'A Study into the Properties of Various Forms of Thiamine Pyrophosphate', which she defended on 21 December 1955 at the Aleksey Bakh Institute of Biochemistry.

Having defended her dissertation ahead of schedule, the young researcher was eager to return to work in Lithuania, but there were no positions available there. For a year, Kanopkaitė worked as a junior researcher at the Bakh Institute of Biochemistry of the Academy of Sciences of the USSR, in a laboratory headed by Academician Engelgardt.

On 3 March 1956, Sofija Kanopkaitė married Jurgis Rozga (1926–1996). They met during their university years. She was in her fifth year, and he was in his fourth. They stayed in touch throughout their postgraduate studies in Moscow, as Rozga was a postgraduate student at Lomonosov Moscow State University. In 1956, Rozga returned to work at Vilnius University. They had two children, Rimantas and Julija.

In 1957, when a position became available at the Institute of Biology of the Lithuanian Academy of Sciences, Kanopkaitė returned to Vilnius and joined the institute as a senior research fellow (group leader). Although she had already worked as a laboratory assistant in university, the conditions at the institute were different – they called for initiative. At the institute, she was charged with organising a biochemistry group, which was to lay the groundwork for the establishment of the Institute of Biochemistry in 1967.

As part of efforts to strengthen the natural sciences, the institutes of the Lithuanian Academy of Sciences were reorganised, and Kanopkaitė worked at several of them. From 1957 to 1959, she worked at the Institute of Biology of the Lithuanian Academy of Sciences, and after its reorganisation, in 1959, into the Institute of Botany and the Institute of Zoology and Parasitology, Kanopkaitė worked as a senior researcher at the Institute of Botany of the Lithuanian Academy of Sciences until 1963. From 1963 to 1967, she was entrusted with leading the Department of Microorganism Biochemistry, which she had established herself. In 1964, Kanopkaitė was awarded the title of senior researcher. The Biochemistry Institute of the Lithuanian Academy of Sciences was established in 1967, and the whole

sector of microorganism biochemistry and its head, Sofija Kanopkaitė, were transferred to this institute.

While working at the institute, Kanopkaitė prepared her *doctor habilis* dissertation and in 1968, at the Scientific Council of the Institute of Experimental and Clinical Medical Research of the Lithuanian Ministry of Health in Vilnius, she defended, in Russian, her doctoral (in current terms, habilitation) dissertation 'Biosynthesis and Functions of Cobalamins'. In 1974, Kanopkaitė was awarded a professorship.

Prof. Kanopkaitė worked at this institute until 1990. After the Institute of Immunology was established, she was a senior research fellow there from 1990 to 1993.

In 1976, she was elected a corresponding member of the Lithuanian Academy of Sciences, and ten years later, in 1986, she was awarded the title of a Merited Scholar.

Sofija Kanopkaitė was the first specialist in molecular vitaminology in Lithuania. Her most significant scientific studies include the biosynthesis and chemical synthesis, functions, and mechanisms of action of vitamin coenzymes and their relationship to and importance for nucleic acids, proteins, and the methylation of biopolymers in cells.

In the early years of Kanopkaitė's academic career, her research focused on applied studies related to the evaluation of natural sources of vitamins. The vitamin content of Group B sapropel from the lakes of Lithuania was determined, and the patterns of biosynthesis were investigated. The researchers led by Kanopkaitė participated in solving applied research tasks: they evaluated grass meal production technologies and the stability of the vitamins contained therein. At the same time, work was carried out to assess the quality – specifically the vitamin content – of compound feed and premixes during the production process and in storage. Such were the needs of farming at the time.

Later, the focus expanded to include fundamental issues. Each period has its own priorities. The primary focus of vitamin research worldwide was the study of vitamin B12, which attracted the attention of the young scientist.

Under her leadership and with her participation in the experiments, new producers of cobalamins were identified: local strains of *Azotobacter chroococcum*. Optimal conditions were determined under which these strains synthesise cobalamins. For the first time it was established that microorganisms are capable of using plant-derived porphyrin compounds (chlorophyll a and b, pheophytin a and b) as well as bilirubin, a breakdown product of animal-derived porphyrin, for the synthesis of cobalamins.

Sofija Kanopkaitė's late research focused on finding a medium in which cells could grow and divide to their fullest potential. By using optimal media, numerous problems can be solved. One of them involved culturing human cells (fibroblasts) in flasks to determine the threshold of cell mortality.

From 1990, Prof. Kanopkaitė was a part-time researcher at the Lithuanian Institute of Agriculture, where she was conducting studies on the topic 'The Influence of Certain Technological Conditions on the Quality of Bee Venom'. She examined how the quality of bee venom varied depending on the frequency of its collection from bee colonies, on the season and time of year. The research showed that bee venom of higher quality was obtained by harvesting it from bee colonies no more frequently than every 10–17 days in late May. Bee venom of lower enzymatic activity was extracted from bee colonies in the second half of August.

The professor's most active and productive research took place during the Soviet era. During that period, Lithuanian biochemists were able to work with steady dedication even under less-than-perfect conditions. The quality of their work was on par with research conducted abroad at the time, but, unfortunately, scientific achievements were most often published in Soviet or local scientific journals. Because of the Iron Curtain, it was difficult to publish research papers abroad: the rule was that only works first published in Russian in the Soviet Union could be sent abroad, which explains why Sofija Kanopkaitė's research papers were mostly published in Russian.

Prof. Kanopkaitė was committed to nurturing young researchers: she supervised 15 successfully defended doctoral dissertations and served as the scientific advisor for another two. The professor published about 300 scientific papers and authored three inventions. She wrote the books *Kobalaminy* (1978; Cobalamins; in Russian), *Ekspierimentalnaya vitaminologiya* (co-authored, 1979; Experimental Vitaminology; in Russian), *Kai ląstelė susergera* (with Donatas Kazlauskas, Algirdas Malachovskis, 1980; When a Cell Falls Sick), *Metal Ions in Biological Systems Volume 10: Biogeochemical Cycles of Elements* (co-authored, 1980), *Spravochnik po kormovym dobavkam* (co-authored, 1990; A Handbook of Feed Additives; in Russian), *Biokhimicheskie i meditsinskie aspekty kobalaminov (vitaminov grupy B12)* (with Juozapas Račkus, 1991; Biochemical and Medical Aspects of Cobalamins (Vitamins of the B12 Group); in Russian).

In addition to her research in the laboratory, the professor promoted scientific knowledge to the general public. She contributed to the magazines *Mokslas ir gyvenimas* (Science and Life) and *Mokslas ir technika* (Science and Technology) and was an active member of the Žinija Society, a science and education centre. She authored the popular science publications *Kai ląstelė serga* (When a Cell is Sick), *Biochemija – sveikatingumui* (Biochemistry for Health), and others. Invited by the Žinija Society, Prof. Kanopkaitė would find opportunities to meet with people in Lithuania, share her life wisdom and her scholarly experience. She was interested in history and was involved in the work on the series 'Lietuvos valsčiai' (Rural Districts of Lithuania) published by Versmė Publishers; she wrote a history of her native village of Alionys, researched the history of biochemistry, of the Lithuanian Biochemical Society, and the peculiarities of the life of bees.

Prof. Kanopkaitė's significant public and organisational activities are closely linked to her research work. She organised numerous conferences and chaired them; for ten years (1960–1970), she was the scientific secretary of the Lithuanian Biochemical Society and served as its chair for 28 years (1970–1992 and 1994–

2000). From 1972, she was the chair of the Lithuanian branch of the All-Union Biochemical Society of the USSR. Along with others, Sofija Kanopkaitė made great efforts to ensure that on 19 October 1989, the Lithuanian Biochemical Society became an independent organisation by breaking away from all-Union subordination.

As mentioned above, in 1976 Prof. Kanopkaitė was elected a corresponding member of the Lithuanian Academy of Sciences; from 2011, she was a member emerita of the academy, in the activities of which she was actively involved.

In 2000, Prof. Kanopkaitė became a member of the Lithuanian Catholic Academy of Sciences. Prof. Kanopkaitė became engaged in the activities of this academy after its re-establishment in Lithuania. As early as 1991, at the first (or the 15th, counting from the establishment of the academy in 1922) congress held in Vilnius, she and Dr Juozapas Račkus presented the paper 'Cobalamin Coenzymes in Future Medicine' in the medical section. In this study, the researchers examined the specific forms of cobalamin coenzymes found in the human body, namely, methylcobalamin and adenosylcobalamin. They focused more on methylcobalamin, as this coenzyme plays an important role in proliferation and differentiation processes and was less studied at the time. In the authors' view, both of these coenzymes may play a crucial role in future medicine, because their activity is linked to genome function.

At the 17th congress of the Lithuanian Catholic Academy of Sciences in 1997, also in the medical section, Prof. Kanopkaitė presented the paper 'Biological Aspects of Alcoholism'. Speaking about alcoholism as a painful scourge of society, she emphasised that the most radical way to protect oneself from alcoholism was the practice of Christian ideology: a focus on eternal values through morality and love for everything around us.

The professor was an active participant in the 18th congress of the Lithuanian Catholic Academy of Sciences. In the biology and biochemistry section, she delivered her paper 'Searching for the Limits of Life (from a Biochemical Perspective)'. She emphasized that

the life and death of cells – and, through them, of the entire physical body – are linked to the function of the DNA system. The encoding and decoding systems that control DNA replication generally function with a high degree of reliability and precision. The precision, however, is not absolute. From a biological perspective, death is still a process that is difficult for the human mind to perceive.

This is what Sofija Kanopkaitė wrote in the article 'Post scriptum': 'I am a lucky person. I have faced difficult social and political situations in my life, but I have always found myself surrounded by sincere people – from the research institutes where I worked and my colleagues to my superiors and my loved ones...'

Dr. Juozas Račkus, Prof. Kanopkaitė's colleague, wrote about her in the article 'Looking

Through the Prism of Time': '... having seen and experienced so much, Prof. Kanopkaitė, it seems to me, strove to ensure that those members of staff whose lives and work environment she could influence were happy and free from fear and mistrust, the greatest enemies of any creative endeavour. In fact, her laboratory allowed for some flexibility in conducting research, though this did not mean she was unaware of the study's expected outcomes; for her colleagues, however, it offered the freedom to explore and prove their own point.'

Academician Sofija Kanopkaitė stood out for her extraordinary diligence, dedication, great erudition, and high standards for herself and others. She earned the respect and gratitude of the public, her colleagues, her students, and everyone who knew her.

Akademikei Sofijai Kanopkaitei – 100 (1926 03 03–2024 03 16)

2026 m. kovo 3 d. minima žymios Lietuvos biochemikės, habilituotos biomedicinos mokslų daktarės, profesorės, Lietuvos mokslų akademijos narės akademikės Sofijos Kanopkaitės 100 metų gimimo sukaktis. Straipsnyje pateikiami svarbiausi akademikės gyvenimo etapai ir veikia Lietuvos mokslų akademijos institutuose, vadovavimas moksliniams tyrimams ir šių tyrimų svarbiausi rezultatai, indėlis į Lietuvos mokslą, visuomeninę bei organizacinę veiklą.

Sofija Kanopkaitė gimė 1926 m. kovo 3 d. Širvintų rajone, Šešuolėlių parapijoje, Alionių kaime Bronislavos Kučinskaitės (1902–1996) ir Jono Kanopkos (1891–1946) šeimoje. Jos tėvai taip pat buvo kilę iš Alionių.

1933 m. S. Kanopkaitė pradėjo lankyti Alionių kaimo pradžios mokyklą ir 1936 m. baigė keturis skyrius. Jai labai patiko mokytis, tačiau tam nebuvo sąlygų, tad po pradinės mokyklos penkerius metus niekur nesimokė, dirbo ūkio darbus. 1941 m. Pabaiske baigė penktą skyrių,

o 1942–1943 m. – Širvintų progimnazijos antrą klasę, 1943 m. – Ukmergės mokytojų seminarijos pirmą kursą. Atsiradus galimybei, 1944–1947 m. mokslus tęsė Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazijoje. Domėtis chemija pradėjo dar mokydamasi gimnazijoje.

Pasirinkti specialybę padėjo pusbrolis Eduardas Kanopka, pasiūlęs studijuoti chemiją. Vilniaus universitete jis dėstė būsimiesiems farmacininkams. Dar besimokydama gimnazijoje S. Kanopkaitė gyveno pusbrolio bute ir nemažai su juo bendravo. 1947–1952 m. studijavo Vilniaus universiteto Chemijos fakultete. Studijų metai buvo labai sunkūs – pokario kovos, nepritekliai, tad ne visi įstojusieji baigė mokslą. Baigusi studijas ji įgijo chemiko organiko specialybę. Dar būdama studentė S. Kanopkaitė pradėjo dirbti laborante (1951 m.), o baigusi studijas buvo paskirta į VU Chemijos fakulteto doc. Leono Jasinskio vadovaujamą Organinės chemijos laboratoriją.

1952–1956 m. S. Kanopkaitė buvo Lietuvos mokslų akademijos Biologijos instituto aspirantė. Šis institutas darbščiai ir gambiai aspirantei pasiūlė stoti į aspirantūrą Maskvoje. 1953 m. ji išlaikė stojamuosius egzaminus į SSRS Mokslų akademijos Aleksejaus Bacho biochemijos instituto aspirantūrą. Kadangi Lietuvoje biochemija nebuvo dėstoma, tik jos pradmenys, S. Kanopkaitei Maskvoje teko daug dirbti savarankiškai. Vadovaujama akademiko Vladimiro Engeldardo ji parengė biologijos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją „Įvairių tiaminpirofosfatų formų savybių tyrimas“, kurią 1955 m. gruodžio 21 d. apgynė A. Bacho biochemijos institute Maskvoje.

Apgynusi disertaciją anksčiau numatyto laiko, jauna mokslininkė labai norėjo sugrįžti dirbti į Lietuvą, tačiau gimtinėje nebuvo laisvos darbo vietos, todėl metus S. Kanopkaitė dirbo SSRS Mokslų akademijos A. Bacho biochemijos institute jaunesniąja mokslo darbuotoja akademiko V. Engeldardo vadovaujamoje laboratorijoje.

1956 m. kovo 3 d. S. Kanopkaitė susituokė su Jurgiu Rozga (1926–1996). Jie susipažino studijų metais. Ji buvo penktame kurse, jis – ketvirtame. Bendravo ir mokydami aspirantūroje Maskvoje. J. Rozga studijavo Maskvos M. V. Lomonosovo universiteto aspirantūroje. 1956 m. J. Rozga grįžo dirbti į Vilniaus universitetą. Jiedu susilaukė dviejų vaikų – Rimanto ir Julijos.

1957 m. S. Kanopkaitė sugrįžo į Vilnių ir pradėjo dirbti Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institute vyresniąja mokslo darbuotoja (grupės vadove). Institute jai buvo pavesta suorganizuoti biochemikų grupę, kuri taptų pagrindu 1967 m. kuriant Biochemijos institutą.

Stiprinant gamtos mokslus, Lietuvos mokslų akademijos institutai buvo reorganizuojami, tad S. Kanopkaitei teko dirbti keliuose iš jų. 1957–1959 m. ji dirbo Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institute, 1959 m. jį reorganizavus į Botanikos ir Zoologijos ir parazitologijos institutus S. Kanopkaitė iki 1963 m. dirbo LMA Botanikos instituto vyresniąja mokslo darbuotoja, 1963–1967 m. vadovavo savo pačios sukurtam Mikroorganizmų biochemijos

sektoriui, 1964 m. jai buvo suteiktas vyresniojo mokslo darbuotojo vardas. 1967 m. įsteigus LMA Biochemijos institutą, Mikroorganizmų biochemijos sektorius ir jo vadovė S. Kanopkaitė buvo perkelti į šį institutą. Dirbdama minėtame institute S. Kanopkaitė parengė habilituoto daktaro disertaciją ir 1968 m. Lietuvos Sveikatos ministerijos Eksperimentinės ir klinikinės medicinos mokslinio tyrimo instituto Mokslinėje taryboje rusų kalba apgynė daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertaciją „Kobalaminų biosintezė ir funkcijos“. Šiame institute profesorė dirbo iki 1990 metų. Įkūrus Imunologijos institutą, 1990–1993 m. jame dirbo vyriausiąja mokslo darbuotoja. 1974 m. S. Kanopkaitei suteiktas profesorės pedagoginis vardas, 1976 m. ji išrenkama Lietuvos mokslų akademijos nare korespondente, 1986 m. suteiktas nusipelnusios mokslo veikėjos vardas.

S. Kanopkaitė – pirmoji molekulinės vitaminologijos specialistė Lietuvoje. Svarbiausios mokslinių darbų sritys – vitaminų kofermentų biosintezė ir cheminė sintezė, funkcijos, veikimo mechanizmas, jų santykis ir svarba nukleorūgštims, baltymams ir biopolimerų metilnimui ląstelėse. Jos mokslinės veiklos pradžioje taikomojo pobūdžio darbai buvo nukreipti į gamtinių vitaminų šaltinių vertinimą. Nustatytas Lietuvos ežerų sapropelio „B“ grupės vitaminingumas, ištirti biosintezės dėsningumai. S. Kanopkaitės vadovaujami mokslininkai analizavo žolės miltų vitaminų stabilumą bei jų gamybos technologijas. Lygiagrečiai buvo vertinama kombinuotųjų pašarų, premiksų kokybė ir vitaminingumas gamybos procese ir sandėliuose.

S. Kanopkaitei vadovaujant ir dalyvaujant eksperimentuose išskirti nauji kobalaminų producentai – vietiniai *Azotobakter chroococcum* kamienai, nustatytos optimalios sąlygos, kurioomis šie kamienai sintetina kobalaminus. Pirmą kartą išaiškintas mikroorganizmų gebėjimas kobalaminų sintezei naudoti augalinius porfirino junginius (a ir b chlorofilą, a ir b feofitiną), taip pat gyvulinės kilmės porfirino skilimo produktą – bilirubiną. Vėliausieji S. Kanopkaitės mokslo darbai – terpės, kurioje ląstelė galėtų maksimaliai augti ir dalytis, paieška. Optimalios terpės padėtų išspręsti daug klausimų. Viena iš

jų – žmogaus ląstelių (fibroblastų) auginimas kolbose nustatant ląstelės mirtingumo ribą.

Nuo 1990 m. prof. S. Kanopkaitė kartu su Lietuvos Žemdirbystės institutu dalyvavo tyrime „Kai kurių technologijų sąlygų įtaka bičių nuodų kokybei“ ir analizavo bičių nuodų kokybės kaitą priklausomai nuo jų išgavimo iš bičių šeimų dažnio bei metų laiko. Nustatyta, kad aukštesnė bičių nuodų kokybė pasiekama išgaunant juos iš bičių šeimų ne dažniau kaip kas 10–17 dienų gegužės mėn. pabaigoje. Silpnėniu fermentiniu aktyvumu pasižymėjo bičių nuodai, išgauti iš bičių šeimų rugpjūčio mėn. antroje pusėje.

Aktyviausias ir produktyviausias profesorės mokslinis darbas vyko sovietmečiu. Lietuvos biochemikai gebėjo uoliai dirbuotis net ir ne visai optimaliomis sąlygomis. Jų darbų kokybė prilygo tuo laiku atliekamiems tyrimams užsienyje. Deja, apie mokslo laimėjimus dažniausiai buvo skelbiama sąjunginiuose arba vietiniuose mokslo žurnaluose. Dėl geležinės uždangos spausdinti mokslinius darbus užsienyje buvo keblu: į užsienį buvo galima siųsti tuos darbus, kurie iš pradžių publikuoti Sovietų Sąjungoje rusų kalba, tad ir profesorės moksliniai darbai daugiausia buvo spausdinami rusų kalba.

S. Kanopkaitė rūpinosi jaunųjų mokslininkų augimu – jai vadovaujant parašyta ir sėkmingai apginta 15 daktaro disertacijų, buvo dviejų disertacijų mokslinė konsultantė. Profesorė paskelbė apie 300 mokslinių darbų, yra trijų išradimų autorė. Parašė knygas „Kobalaminai“ (1978, rusų k.), „Eksperimentinė vitaminologija“ (su kitais, 1979, rusų k.), „Kai ląstelė suserga“ (su D. Kazlausku, A. Malachovskiu, 1980), „Metalų jonai biologinėse sistemose...“ (su kitais, 1980, anglų k.), „Pašarinių priedų žinynas“ (su kitais, 1990, rusų k.), „Biocheminiai ir medicininiai kobalaminų (B12 grupės vitaminų) aspektai“ (su J. Račkumi, 1991, rusų k.).

Greta tiesioginio mokslinio darbo laboratorijoje profesorė populiarino mokslo žinias visuomenei. Ji bendradarbiavo su žurnalais „Mokslas ir gyvenimas“, „Mokslas ir technika“, buvo aktyvi „Žinijos“ draugijos narė. Parengė mokslo populiarinimo leidinius „Kai ląstelė suserga“, „Biochemija – sveikatingumui“. „Ži-

nijos“ draugijos kviečiama prof. S. Kanopkaitė rasdavo galimybių susitikti su Lietuvos žmonėmis, pasidalyti gyvenimo išmintimi ir mokslininkės patirtimi. Profesorė domėjosi istorija, buvo įsitraukusi į „Versmės“ leidyklos leidžiamos serijos „Lietuvos valsčiai“ darbą, parašė savo gimtojo Alionių kaimo istoriją, tyrinėjo biochemijos mokslo bei Lietuvos biochemijos draugijos istoriją, bičių gyvensenos ypatumus.

Prof. S. Kanopkaitės visuomeninis organizacinis darbas glaudžiai siejosi su moksline veikla. Ji buvo daugelio konferencijų organizatorė (pirmininkė), dešimt metų buvo Lietuvos biochemikų draugijos (LBD) mokslinė sekretore (1960–1970), 28 metus – draugijos pirmininke (1970–1992 ir 1994–2000), nuo 1972 m. – SSSR sąjunginės biochemikų draugijos Lietuvos skyriaus pirmininke. S. Kanopkaitė kartu su kitais padėjo daug pastangų, kad LBD 1989 m. spalio 19 d. iš SSSR sąjunginio pavaldumo taptų savarankiška organizacija.

1976 m. prof. S. Kanopkaitė išrinkta Lietuvos mokslų akademijos nare korespondente, nuo 2011 m. – Lietuvos mokslų akademijos narė emeritė, nuo 2000 m. – Lietuvių katalikų mokslo akademijos narė. Jau 1991 m. Vilniuje vykusiame pirmajame (iš eilės tai XV) LKMA suvažiavime kartu su dr. Juozu Račkumi Medicinos sekcijoje skaitė pranešimą „Kobalamininiai kofermentai perspektyvinėje medicinoje“. Šiame darbe mokslininkai nagrinėjo žmogaus organizmui būdingas kobalamininių kofermentų individualias formas – metilkobalaminą ir adenzilkobalaminą, daugiau dėmesio skirdami mažiau ištirtam metilkobalaminui, nes jis yra svarbus proliferacijos ir diferenciacijos procesams. Autorių manymu, šie kofermentai gali būti esminiai ateities medicinoje, nes jų veikla susijusi su genomo funkcija.

1997 m. LKMA XVII suvažiavime Medicinos sekcijoje prof. S. Kanopkaitė skaitė pranešimą „Biologiniai alkoholizmo aspektai“. Kalbėdama apie alkoholizmą kaip skaudžią visuomenės rykštę profesorė akcentavo, kad radikaliausias asmenybės apsaugojimo nuo šios problemos būdas yra krikščioniškosios ideologijos praktika – orientacija į amžinąsias vertybes per dorovę ir meilę viskam, kas mus supa.

2000 m. vykusiame LKMA XVIII suvažiavime Biologijos ir biochemijos sekcijoje skaitydama pranešimą „Gyvenimo ribos bei ieškant (biocheminiu aspektu)“ mokslininkė akcentavo, kad ląstelių, o per jas viso fizinio kūno gyvenimas ir mirtis siejami su DNR sistemos funkcija. Koduojanti ir dekoduojanti sistemos, valdančios DNR reprodukciją, veikia iš esmės labai patikimai ir tiksliai. Tačiau tikslumas nėra absoliutus. Biologiniu aspektu mirtis žmogaus protui dar sunkiai suvokiamas procesas.

Straipsnyje „Post scriptum“ S. Kanopkaitė teigė: „Esu laimės kūdikis. Gyvenime buvo sunkių socialinių ir politinių situacijų, bet atsidurdavau nuoširdžių žmonių apsuptyje – nuo institutų, kuriuose dirbau, mokslinių bendradarbių iki vadovų ir savo artimųjų.“ Jos bendradarbis dr. Juozas Račkus straipsnyje „Per laiko prizmę pažvelgus“ apie profesorę rašė: „Daug mačiusi ir patyrusi prof. S. Kanopkaitė, man regis, stengėsi, kad tie darbuotojai, kurių gyvenimui ir darbo atmosferai ji galėjo turėti įtakos, būtų laimingi ir laisvi nuo baimės ir nepasitikėjimo – didžiausio bet kokios kūrybos prieš. Iš tikrųjų jos laboratorijoje buvo galima nukrypti ir į šoną vykdant tyrimus, nors tai nereiškė, kad ji neįsijaučia to tyrimo prognozių, tuo tarpu bendradarbiams tai buvo laisvė paieškoms ir savo teisumui įrodyti.“

Nepaprastai darbšti, pareiginga, didelės erudicijos, reikli sau ir kitiems akademikė pelnė visuomenės, kolegų, mokinių bei visų ją pažinusiųjų pagarbą bei padėką.

Literatūra

1. *Sofija Kanopkaitė*: bibliografijos rodyklė. Parengė E. Fedorovskytė, redaktorių kolegija: L. Kanopkienė (ats. red.), J. Marcinkevičius (pirm.) ir kt. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, 2006. 136 p.
2. *Lietuvos mokslų akademija 1941–2001*. Vilnius: LMA leidykla, 2001, p. 240.
3. Vasiliauskienė A. Lietuvos katalikų akademija: nusipelnusios moterys mokslininkės. *SOTER*: religijos mokslo žurnalas, 2002, 8(36), p. 237–254.
4. Kanopkaitė S. Lietuvos biochemikų draugija nuo 1960 iki 2000 m. *LKMA Metraštis*. T. 16. Vilnius, 2000, p. 365–414.
5. Kanopkaitė S. Trumpa biochemijos mokslo raidos apžvalga. *LKMA Metraštis*. T. 17. Vilnius, 2000, p. 325–346.

Dr. Jadvyga Olechnovičienė